

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ — Ա.

ՊԶՏԻԿ ՏՂԱՔ, ՄԵԾ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Ա.

ԶԱՐԼ ԼԻՆՆԷ

ՏԷԻՆԵՐ ԶԵՄԱՐԱՆԿԻԶ

ԶԱՐՄԱՅՐ ՔՈՅԱՆԱՅ ԿԷԶԻՐԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Օ. ԱՐԶՈՒՄԱՆ

1914

87.1

0-36

087-1
C-36

23 JUN 2009
ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ — Ա.

ՊԶՏԻԿ ՏՂԱՔ, ՄԵԾ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Ա.

ՃԱՐԼ ԼԻՆՆԷ

ՏԷՐ ՆԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ

ԶԱՐՄԱՅՐ ՔՍՀԱՆԱՅ ԿԷԶԻՐԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Օ. ԱՐՁՈՒՄԱՆ

1914

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ

Օ. ԱՐԶՈՒՄԱՆ

№ 213

39116-67

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍԲ

Պատերազարդ Տաճար Մանկանց անասերքով, Թրֆահա-
յոցս մէջ Մանկական Գրականութիւն մը ստեղծելու մեր ջանքին
հանրային զնահասութիւնը, գրգիռ ու քաջադէպ կ'ըզայ մեզի՝
շարունակելու եւ համեւտ չափով մը ընդդէմէն մեր գործը:

Ներկայ հաստիկը, որ կը պատմէ աշխարհի մեծ գիտնականի
մը մանկութեան քերտորոյ եւ արայոյց անցները, եւ հիանալի
օրինակ մըն է յարատեւող եւ չարքաշ աշխատութեան, կ'առա-
ջադրենք առաջին հաստիկը ընել Պատմական Մատենաշարի մը՝
ՊԶՏԻԿ ՏՂԱՔ ՄԵՍ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ, որոնք կը յուսանք քե հզօր
ազդակ մը պիտի ըզան ուժեղ նկարագիր մը տալու մեր գա-
ւակներուն, անոնց ցուցնելով քե գիտութեան, գեղարուեստի եւ
կեանքի արեւն ապարեգներուն մէջ հոչակ հանող ճշմարտապէս
մեծ մարդիկ, ո'րքան դառն տառապանքներու, գրկանքներու եւ-
քարկուած են, ու ո'րքան չարքաշ աշխատանք եւ յարատեւութիւն
ցուցնելու սխալուած, հասնելու համար իրենց բարձր դիրքին,
որով բարեբանները եղած են մարդկութեան:

Այս Մատենաշարին մէջ պիտի պատմուին նաեւ պարկեշտ-
քեան, բարութեան, անձնուիրութեան, դիւցազնութեան հիանալի,
իրական անցներ, որոնք անհրաժեշտ է որ ծանօթացուին մեր
նորահաս սերունդին որ այնքան պիտի ունի ստուց:

Մեր առաջադրութեան շարունակութիւնը կախում պիտի
ունենայ այն քաջադէպական ընդունելութեան, զոր պիտի գտնե-
նայ հաստիկ Պատ. ուսուցիչներէն եւ ընտանիքի բարի հայրերէն:

ՀԱՐՄԱՆԵՐ ԿԱԶԱՆԱՅ

ՇԱՐԼ ԼԻՆՆԷ

Եթէ բարեխառն գօտիի երկիրներուն մէջ
 ձմեռուան եղանակը, իր մռայլ մշուշներովը,
 անձրեւներովն և հիւսիսային ցուրտ քամիովր
 մահաբոյր տխրութեամբ կը պատէ սիրտերը.
 կրնայ երեւակայուիլ թէ հրքան աւելի զժնդակ
 պիտի ըլլայ տարիին այդ եղանակը այն երկիր-
 ներուն մէջ, ուր ձմեռը երկար, անվերջանալի
 ամիսներ կը տեւէ, և գետինը ծածկուած կը
 մնայ շարունակ ձիւնով ու սառոյցներով, ուր
 երկինքը մութգոյն հսկայ կափարիչ մըն է կար-
 ծես: Ահա՛ այդպիսի երկիրներու համախմբում
 մըն է Սքանտինավիան, ուր անվերջանալի ձմեռ-
 ներու մռայլը հազիւ թէ վաղանցիկ կերպով կը
 փարատի մերթ հիւսիսայգի մը խուսափուկ շո-
 դարձակումովը: Շուէտ այնպիսի խիստ կլիմայ
 մը ունի, որ միտքերը կը մղէ ինքնամփոփ կեր-
 պով ուսումի նուիրուելու՝ հանդարտիկ մելա-
 մաղձոտութեամբ մը: Բայց ընդհանրապէս մարմ-
 նով առողջ են մարդիկ հիւսիսային գօտիի այդ
 երկիրներուն մէջ, ուր երկարակեցութեան բա-
 դում օրինակներ կան: Բայց վայ այն օտարա-
 կանին, որ անխոհեմութեամբ ինքզինքը կ'են-
 թարկէ այդ ցուրտ կլիմաներուն: Կը պատմուի

Թէ նշանաւոր փիլիսոփան՝ Տէքարդ՝ հարբուխի մը ենթարկուեցաւ Սթոքհոլմի մէջ; Շուէտի Քրիստինէ թագուհին դաս տալու առթիւ, և այդ հարբուխին հետեւանքով մեռաւ: Եւ սակայն թագուհին բնակարանը ապահովաբար տաքցած ըլլալու էր...

Շուէտի գիւղերը մանաւանդ շատ տխուր երեւոյթ մը կ'առնեն, երբ նոյեմբեր ամիսը կու գայ: Մութը կոխելուն պէս թանձր ծուխ մը կը սկսի բարձրանալ իւրաքանչիւր հիւղակի ծխնելոյղէն, և կը հասկցուի թէ ամէն մէկ բնտանիք վառարանին շուրջը բոլորուած կը տաքնայ:

1719 տարւոյ ձմրան իրիկուն մը Բէօսհիւլդ գիւղի երիցատան—որ իր շուրջը գտնուած հիւղակներէն բնաւ տարբերութիւն չունեցող խեղճուկ բնակարան մըն էր—ծխնելոյղէն թանձր և սև մութի սիւն մը կը բարձրանար ցուրտ օդին մէջ: Հիւղակին մէջ կը վառէր ճարճատող կրակ մը: Սեղանի մը բոլորտիքը շարուած էին երէցը և իր ընտանիքը, որուն անդամներն էին երէցը և իր կինը՝ պատուական տանտիկին մը, եօթն ութ տարեկան երկու աղջնակներ և տասներկու տարեկան մանչ մը: Սեղանին վրայ կը վառէր երեք պատրոյգով երկաթէ կոշտ լամբար մը, որուն տակ դիզուած էին թուխ գոյնով բուրդի կծիկներ, որոնցմով մայրիկը գուլպայ կը հիւսէր. երկու աղջիկները մէկմէկու հետ կը մրցէին՝ իրենց մայրիկին նմանելու համար, և բաւական կը յաջողէին. իսկ երէցը՝ արմուկները սեղանին կրթըն-

ցուցած և գլուխը հակած էր խոշոր Ս. Գիրքի մը վրայ, որուն մէջէն մերթ ընդ մերթ պատմութիւններ կը կարդար ու կը մեկնաբանէր զանոնք:

Սեղանի մը բոլորտիքը շարուած էին երէցը և իր ընտանիքը:

Իսկ մանչը որուն խարտեաշ մագերը ծածկած էին ճակատն ու աչքերը, ամբողջ ուշադրութիւնը նուիրած էր ճերմակ թուղթի մը, որուն վրայ խոտեր ու ծաղիկներ հաստատելու կ'աշխատէր: Պատիկ քոյրերը երբեմն գաղտագողի նայուածքներ կ'ուղղէին իրեն, բայց չէին ընդհատեր անոր աշխատութիւնը: Գալով մայրիկին, այն ալ մերթ ընդ մերթ բարեացակամ ակնարկ մը կը ձգէր անոր վրայ, ժպիտ մը շրթունքին. միւս կողմէ ուշա-

դրութեամբ կը դիտէր իր ամուսինը, Երէջը, որ կը շարունակէր ընթերցումն ու մեկնաբանութիւնները, առանց աչքը վեր առնելու և դիտելու իր ունկնդիրները:

Բայց այս վերջինը յանկարծ ընդհատեց ընթերցումը, և գաւկին աշխատութիւնը տեսնելով՝ բարկութեամբ գոչեց.

— Նորէն այս անօգուտ խոսերով կը խաղաս, որոշած եմ ատոնք ամէնը մէկէն կրակը նետել, վերջ տալու համար քու ծուլութեանդ և անհնազանդութեանդ:

Այս ըսելով Երէջը շարժում մ'ըրաւ՝ ըսածը գործադրելու համար, մինչ տղեկը բոյսերու հաւաքածոյ-տետրակը կուրծքին վրայ կը սեղմէր՝ երկու թեւերովը պաշտպանելով զայն: Իսկ կինը ետ կը կեցնէր ամուսինը իր դիտումէն՝ ըսելով.

— Քիչ մը համբերէ, բարի Նիլս(*): Ուզեց կարգի դնել այսօրուան հաւաքածոները, և հիմակ անմիջապէս կը սկսի լատիներէնի դասը պատրաստելու:

Այս ըսելով բարի տիկինը կը փութար պահպանել կրակը նետուելու սպառնալիքին տակ գտնուած տետրակը, և անոր տեղ դնել լատիներէնի դասի և հրահանգներու տետրակը:

— Կնիկ, տղադ արդարացնել աշխատելով, ահա դուն կ'ամբաստանես զինքը, պօռաց Երէջը՝ միշտ բարկացող շեշտով մը: Այսօր հաւաքած տունկերուն վրայ կը խօսիս: Այո, շատ

(*) Նիլսը այն կրճատուածը:

լաւ գիտեմ. փոխանակ այս տեղ իր դասերը գրելու, կամ ինծի հետ հիւանդներու այցելութեան երթալու, գաղած է պզտիկ թափառաշրջիկի մը պէս ձիւներուն վրայ վազվառելու լեռներու կիրճերուն մէջ, այնտեղ փնտռելու անանուն և անօգուտ խոսեր:

— Կրնայ ըլլալ որ անուն չունենան, պատասխանեց կինը՝ որ բուսաբանութեան արքան անտեղեակ էր որքան իր ամուսինը, բայց կան անոնց մէջ այնպիսիներ որ շատ մեծ օգտակարութիւն ունին: Անցեալ օր երբ մեր պզտիկ Գրիստինէն մատը կտրեց, այդ տունկերէն մէկուն մէկ քանի տերեւները բաւական եղան վերքը սպիացնելու: Եւ երբ մեր ծերունի ազգականուհին՝ Պէրթ՝ անցեալները այնքան սոսկալի այրուցք մը ստացաւ, նորէն մեր փոքրիկ Շարլին ցուցուցած տունկերովը բժշկուեցաւ: Քաղաքէն կանչուած բժիշկը ըսաւ թէ այդ տունկով կատարուած դարմանը շատ օգտակար է և պէտք է շարունակել, և թէ այդ դարմանը ընողը տգէտ մէկը չէ:

— Ամէն պարագայի մէջ, յարեց հայրը, ես զաւակս տոբոլոր ընել չեմ ուզեր, այլ աստուածաբան, ինձ նման Եկեղեցիի պաշտօնեայ մը. ուստի պէտք է որ հրաժարի այդ խենթ ու խելառ խոսեր հաւաքելու մենամոլութենէն, և իր ամբողջ ժամանակը նուիրէ, իմ հսկողութեանս տակ, սորվելու Ս. Գիրքը և լատիներէնը. հաւառակ պարագային, հիմակուրէն կ'իմացնեմ որ

ութ օր չանցած զինքը կը դրկեմ քաղաքին լատիններէնի վարժարանը, ուր պիտի ապրի կարգապահական ամենախիստ հսկողութեան տակ:

Մայրը ուզեց պատասխան տալ, բայց Երէցը խոժոռ նայուածքով մը լռեցուց զայն, և իր Գիրքին վրայ ծռելով ցած ձայնով շարունակեց ընթերցումը:

Այն ատեն ծխապատ սենեակին մէջ, որ Երէցին խեղճ ընտանիքին համար թէ խոհանոցի, թէ սալօնի և թէ ճաշասրահի տեղ կը ծառայէր, ուրիշ բան չլսուեցաւ, եթէ ոչ մայրիկին և երկու աղջիկներուն գուլպայի շիշերու թեթև աղմուկը, և գրչի աննշմար ճզրտուքը պատանեակին, որ իր լատիններէնի դասը կը գրէր:

Խեղճ տղան այս աշխատութիւնը կը կատարէր տենդոտ ոգեւորութեամբ մը. կը զգացուէր որ կ'ուզէր լաւ և շուտ կատարել իրեն հակադրելի աշխատութիւն մը: Երբ վերջացուց, լայն շունչ մը առաւ, սրտէն դուրս թռած հառաչանքով մը, որ ընդհատեց սենեակին մէջ տիրող լռութիւնը:

— Լմնցուցի՞ր, հարցուց Երէցը՝ ընթերցումէն, կատարած խորհրդածութենէն և թերեւս մրափելէն ծանրացած զլուխը վեր առնելով:

— Այո, հայրիկ, աւասիկ, ըսաւ տղան՝ հօրը կարդացած Գիրքին քով դնելով իր պատրաստած հրահանգին էջերը:

Հայրը աչքէ անցուց զանոնք ուշադրութեամբ և մրմռաց:

— Լաւ, շատ լաւ: Գիտեմ, պզտիկ Շարլ, թէ ուզածնիդ կրնաք կատարել. և ճիշտ ասոր համար է որ աւելի մեծ յանդիմանութեան արժանի էք, երբ ինծի չէք հնազանդիր:

— Կ'ուզեմ ձեզի հնազանդիլ, հայր, ըսաւ տղան՝ խանդակաթ և պաղատագին նայուածք մը ձգելով անոր վրայ: Բայց չէ՞ք կրնար թոյլատրել ինձ որ երկու մասի բաժնեմ իմ ժամանակս. մէկը Ս. Գիրքի և լատիններէնի ուսման համար, և միւսն ալ ուսումնասիրելու համար այս տունէն և ծաղիկները, որոնք ինծի համար նոյնքան հոգեւոր երգեր և սաղմոսներ են, որոնք Աստուծոյ փառքը կ'երգեն:

— Յիմար, գոչեց հայրը. քանի քանի անգամ քեզի ըսած եմ թէ այս տղայական մենամոլութիւնդ ամենեւին օգուտ չպիտի ընծայէ քեզի, և պիտի վնասէ քու աստուածաբանական ուսումներուդ: Եթէ տակաւին յամառիս, արդէն գիտես թէ ինչ որոշում տուած եմ քեզի համար. ետ չպիտի դառնամ խօսքէս:

Այս ըսելով Երէցը ոտքի ելաւ, և սկսաւ աղօթքի, զոր ամէն իրիկուն ամբողջ ընտանիքը միասին կ'ընէր: Յետոյ տղաքը իրենց հայրն ու մայրը ողջագուրելով՝ պառկելու գացին: Պզտիկ Շարլ կը պառկէր խեղճուկ սենեակի մը մէջ, որուն կարասիներն էին մահճակալ մը, աթոռ մը, և եղեւնափայտէ դարակ մը, որուն վրայ շարուած էին մէկ քանի գիրքեր և իր սիրական բոյսերու հաւաքածոյ-տետրակները: Հագիւ թէ

անկողին մտած էր, և ահա տխրութենէն լալ սկսաւ, չկրնալով ելք մը գտնել թէ ի՞նչպէս պիտի կրնայ հետեւիլ իր կոշումին, առանց անհնազանդ գտնուելու իր հօրը:

Շարի աչքերը թաց էին տակաւին, երբ մայրը գաղտնապէս քովը եկաւ, գրկեց, համբուրեց զայն ու մխիթարեց:

Մայրերը կարծես իրենց սրտին մէջ կը կրեն իրենց պաւակներուն բոլոր մտածումներն ու բնազդները: Ոչ միայն անոնց կուտան իրենց միտն ու արիւնը, այլեւ իրենց հոգիին մէկ մասը: Եւ ճիշդ ասոր համար է որ անոնց կ'ընծայեն միշտ իրենց սրտի գուրգուրանքը, մինչ հայրերը իրենց մտքի ամենախիստ որոշումները կը հաղորդեն անոնց:

— Սիրելի՛ դաւակս, կ'ըսէր բարի մայրը՝ Շարլը իր գրկացը մէջ առնելով, ուրեմն շատ վիշտ կ'իմանաս ձիւներուն մէջ վազվառել և ժայռերու ծերպերուն մէջ ծածկուած բոյսերը փնտռել չկրնալուդ համար:

— Ո՛հ, մայր, եթէ գիտնայիք թէ ի՞նչ մեծ հաճոյք կը զգամ երբ բոյսի նոր տեսակ մը կը գտնեմ, ու կը հիանամ անոր վրայ. կը համբեմ անոր արմատները, ոստերը, տերեւները, ծաղիկներն ու անոնց թերթիկները, և վերջապէս բարին Աստուծոյ այս գանձերուն իւրաքանչիւր գիծերը: Մասնաւորապէս գարնան մէջ այս հաճոյքը կը պէսալիսուի և կը բազմապատկուի: Նոր բացուած ծաղիկները աշխարհ մըն են ինծի:

համար: Բոյսերը կը խօսին ինծի և ես կը լսեմ անոնց խօսքերը: Կը հաւաստեմ ձեզի, մայր, թէ

Ուրեմն շատ վիշտ կ'իմանաս, ձիւներուն մէջ վազվառել չկրնալով:

անոնք բնազդներ և սովորութիւններ ունին, նաև տարբերութիւններ՝ իւրաքանչիւր տեսակի մէջ, ինչպէս քոյրերուս և իմ զէմքս կը տարբերին իրարմէ, հակառակ մեր նմանութեան:

— Դուն կ'երազես, դաւակս, գոչեց մայրը՝

զգածուած բայց ժպտուն դէմքով. մասնաւորապէս այս սոսկալի ցուրտերուն, քու զգացած հաճոյքդ մեծապէս նուազած պէտք է ըլլայ: Սաստիկ յոգնութիւններու կ'ենթարկուիս, հազիւ մէկ երկու աննշան բոյսեր բերելու համար:

—Ո՛հ, մայր. հարցնուր որսորդին, թէ կը վախնայ իր ուսերուն վրայ տեղացող ձիւնէն. հարցուցէք ձկնորսներուն թէ սառույցէ խարակները սարսափ կ'ազդե՞ն իրենց: Անոնք ուրիշ բան չեն տեսներ եթէ ոչ այն որսը զոր իրիկունը տուն պիտի բերեն: Տեսէք—շարունակեց՝ իր բոյսի հաւաքածոյ-տետրակներէն մէկը ձեռք առնելով—ո՞վ չպիտի ուզեր ամէն նեղութիւն յանձն առնել, ունենալու համար մէկը այս սիրուն ծաղիկներէն, որոնք ինծի կը ժպտին և հարցումներուս պատասխան կ'ուտան: Ամէն օր նոր անծանօթ տեսակ մը երեւան կը հանեմ մամուռներուն, ժայռաքոսներուն մէջ. և իմ հայրս կը պահանջէ որ ետ կենամ այս հետազօտութիւններէն: Ատիկա պահանջել է որ ալ չուտեմ և չապրիմ:

—Դուն պիտի ուտես և ապրիս, սիրելի գաւազ: միայն թէ նախաճաշդ ժամ մը առաջ պիտի ընես, պատասխանեց մայրը զուարթութեամբ: Ամէն առտու տակաւին հայրդ չարթնցած պիտի երթաս քու սիրական գիւտերդ ընելու. բայց թոյլատրուած ժամանակը չպիտի անցընես. և որոշեալ ժամուն պիտի գաս լատիներէնի դասը պատրաստելու:

—Ո՛հ, շնորհակալ եմ, անոնչ մայրիկս, գոչեց տղան՝ մօրը գիրկը նետուելով:

Մայրը ողջագուրեց զայն, և մեկնեցաւ քովէն՝ ըսելով.

—Ուրեմն, վաղն առտու կանուխ:

Կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Շարլ ուրախութեամբ քնացաւ, և գեղեցիկ երազ մը տեսաւ: Ինքզինքը յանկարծ փոխադրուած գտաւ անսահման հովտի մը մէջ՝ լեռներով շրջապատուած՝ որոնք մեղմ զառիթափով մը կը սկսէին և աստիճանաբար մինչեւ երկինք կը բարձրանային: Նստած էր յստակ ջուրի ափի մը քով, որ խոխոշաճայն կը հոսէր ամէն կարգի բոյսերու և ծաղիկներու մէջէն: Ամառ էր, և սպիտակ և ոսկեղօծ մեծ ամպեր կը վազէին կապոյտ երկնակամարին վրայ, իր գլխուն վերեւ: Բնաւ նմանօրինակ պայծառ երկինք մը տեսած չէր Շուէտի այս խեղճ գիւղին մէջ, ուր ծնած էր և ուրկէ դուրս ելած չէր երբեք: Կը հիանար այս երկինքին վրայ ուր արեւը կը փայլէր իր բոցակէզ ճառագայթներով, և կը հիանար մանաւանդ այս ժպտուն դաշտին վրայ, որ ծածկուած էր բոյսերով, թուփերով և ծաղիկներով: Խորունկ հիացման մէջ, ոտքի ելաւ, և սկսաւ թեթեւաքայլ յառաջանալ շաւիղներուն մէջ. կը վախնար որ մի գուցէ փնտէ ցօղունի մը, տերեւի մը կամ ծաղիկի մը: Եւ սակայն ո՛րքան կը բաղձար հաւաքել այդ բոլոր ծաղիկները, զանոնք ուսումնա-

սիրելու համար: Սկսաւ լայն շունչով հոտոտել անոնց բոլորը, և ակնարկովը վայելել անոնց գեղեցիկ ձեւերն ու հիանալի գոյները: Յետոյ ինքնիրեն ըսաւ՝ տեսակ մը գլխու պտոյտով:— «Ո՛հ, երբէք, երբէք չպիտի կրնամ յիշողութեանս մէջ ամփոփել այսքան անթիւ ծաղիկներու տեսակները, զանոնք զասակարգել և անուանել տալ անոնց»: Ու վհատած՝ կանգ առաւ անշարժ, հոգիին խորէն աղօթելով Աստուծոյ. — «Աստուած իմ, կ'ըսէր, Բնութիւնը շատ մեծ է մարդուն տկար տեսողութեան համար. և եթէ յաջողէինք անոր ամբողջութեանը վրայ քիչ շատ գաղափար կազմել, անոր խորութիւններն և մանրամասնութիւնները պիտի խուսափէին մեզմէ: Քու ստեղծագործութիւնդ կատարեցիր Քու պատկերիդ համաձայն, և մենք՝ խեղճ ու տկար՝ կուզենք չափել անոր մեծութիւնը և նկարագրել անոր գեղեցկութիւնը: Ո՛հ, անկարելի է այդ: Քու գործիդ աննշան մասերը միայն կը ճանշնանք, մնացեալը կը խուսափի մեզմէ: Ներք ուրեմն յանդգնութեանս, ով Աստուած: Հայրս իրաւունք ունի. պարտաւոր եմ Քեզ պաշտել և Քեզի ծառայել խոնարհ պաշտօնեայի մը նման, և ոչ թէ յաւակնիլ Քեզի թափանցելու, և բացատրելու քու գործերդ գիտնականի մը պէս՝ մասնակցելով Քու աստուածային յատկութեանցդ»: Եւ խեղճ տղան, զինք շրջապատող Բնութեան շքեղանքներուն տակ ընկճուած,

ծունկի եկաւ, աղօթեց Աստուծոյ և երկար ատեն մնաց հիացումի թմրութեան մէջ:

Բայց յանկարծ ձայներ բարձրացան, բացուած ծաղիկներուն և տակաւին գոց բողբոջներուն մէջէն: Այդ ձայները որ Աստուծոյ ձայնը կը թուէին, կ'ըսէին իրեն. — «Մեզի եկուր, մենք քուկդ ենք. մենք կը սիրենք քեզ, մեզ սիրելուդ և փնտռելուդ համար, հասկնալուդ համար որ մենք կը զգանք և կ'ապրինք, մենք որ անզգայ և անկենդան կը կարծուէինք այնքան երկար ժամանակներէ ի վեր, աչքերու հաճոյանալու միայն ծառայելով: Մի վախճար մեզ ժողովել և մեզի վնասել. մենք առանց ցաւի կը վերածընինք: Մեր պատուած իւրաքանչիւր թերթիկը քեզի պիտի յայտնէ մեր գաղտնիքները, որոնց վրայ կասկած անգամ չէր եղած մինչև հիմա: Մեր կազմուածքին մանրամասնութիւններուն մէջ պիտի գտնես այնքան հրաշալիքներ, որքան մարդկային մարմնոյն կազմուածքին մէջ. որովհետեւ՝ տարբեր սանդղաստիճանի մը վրայ՝ մենք ալ մարդուն նման անդամներ ունինք որ կը տառապին կամ կը զուարճանան: Մենք ալ մեր համակրութիւններն և հակակրութիւններն ունինք, մեր ընդունակութիւնները, մեր բարքերը, և անսխալ կանոններու վրայ հիմնուած մեր ճակատագիրները, Մեզի դիտէ և թափանցէ մեզի, ով տղայ, որ մեզ կը սիրես. Պիտի գիտնաս թէ ինչպէս կը ծնինք մենք. կ'աճինք կը բարգաւաճինք, և կը հասնինք գեղեցկութեան և սիրոյ»:

39/16-67

Միայն այրեցեալ գօտիի հսկայ և շքեղ ծաղիկներ չէին անոնք՝ կակտենիներ, հարսնամատներ, մակնուխաններ, միայն մեր պարտէզներու թագուհի ծաղիկներն ալ չէին՝ վարդ, բրաբիոն (թէպէր չիչէյի), շուշան, շահոքրամ, որ այսպէս կը խօսէին քնացող տղուն։ Դաշտերու բոլոր ծաղիկներն էին, զատկածաղիկներ, ոսկեկոկոններ, մանիշակներ, մարգարտածաղիկներ, ժայռերու վրայ և շուրի եղերքները բուսնող մամուռներ և քարաքոսներ։ Իւրաքանչիւր տունկ, ցօղուն, ծաղկի բաժակ որոշ ձայն մը ունէր. և այս բոլոր շէշտերը քաղցր և փաղաքշող ներդաշնակութիւն մ'ունէին, որ երջանիկ սքանչացումի մը մէջ կը թաղէին փոքրիկ Շարլը։

— «Ո՛հ, այո՛, կը պատասխանէր այս խորհրդաւոր ձայներուն դորս ինք միայն կը լսէր, կը սիրեմ ձեզ ու կը հասկնամ, և աշխարհի առջև պիտի պարզեմ ձեր գաղտնիքներուն բոլոր շնորհքն ու շքեղանքը»։

Այս ըսելով կը ծռէր իրեն ամէնէն մօտ գտնուող ծաղիկներուն՝ ժողվելու համար։ Բայց յանկարծ իր շուրջը հրաշք մը պատահեցաւ։ Կարծես բոլոր ծաղիկները կը շարժէին և իրենց արմատէն խլուելով դէպի տղուն կուգային։ Անոր մարմինին հոտաւէտ գօտի մը կազմեցին, մինչև անոր սիրտին և թեւերուն ելան, և յետոյ մինչև դուրսը, ուր մէկմէկու միացան անհուն պսակի մը պէս։ Տղուն ճակատը կը ճառագայթէր փայլուն ասպղայի այս խորհրդանիշին տակ։

Կը մեծնար, կը մեծնար ան, այս սիրելի ծաղիկներու շքեղ պսակին տակ։

Յանկարծ տաք շունչ մը զգաց զլսուն վրայ. համբոյր մը դպաւ ճակտին, որ անբացատրելի երջանկութիւն մը պատճառեց իրեն։ Այս տպաւորութիւնը այնքան բուռն եղաւ որ արթնցաւ։ Մայրը կեցած էր քովիկը։ Արշալոյսը հաղիւ կը լուսաւորէր սենեակը։ Այս համբոյրը կուգար մօրմէն որ կը հասկնար իր հոգին։

— Ժամանակ է, ըսաւ ան, առտու կ'ըլլայ. շուտ հագուէ, աղօթքդ ըրէ։ Նախաճաշէ անմիջապէս, և վազէ դաշտերը, հայրդ արթննալէ առաջ։ Ժամ մը ատեն ունիս, քու տունկերդ փնտռուելու համար։ Գնա՛, գաւակս, քանի որ այնտեղ է քու սէրդ և երջանկութիւնդ։

Տղան շնորհակալ եղաւ մօրը, և հագուելու միջոցին անոր պատմեց իր հրաշալի երազը։

Մայրը, առանց բան մը հասկնալու, ատոր մէջ երջանկութեան և փառքի գուշակութիւն մը տեսաւ զաւկին համար, և որոշեց աւելի ևս օգնել անոր՝ իր կոչումին հետեւելու։ Հագուելուն պէս փայտէ սկահակ մը լեփեցուն տաք ապուր ներկայացուց անոր զոր տղան ախորժակով կերաւ։ Յետոյ հաստ կերպասէ վերարկուով մը պատեց զայն, վեր դարձնելով անոր օձիքն ալ, որով մինչև ականջները ծածկուեցաւ տղուն թարմ դէմքը։ Եւ Շարլ մեկնեցաւ զուարթօրէն, ձեռքը գաւազան մ'առած։ Բարի մայրը առ նուազն երկու ժամ կտրեւ էր իր սովորական

քունէն, այս քաղցր խնամքը տալու համար զաւկին, և գոհացնելու անոր բաղձանքը:

Հաստ կերպասէ վերարկուով մը պատեց զայն:

Պզտիկ ընթերցողներ, ամէնքդ ալ փնտռեցէք ձեր յիշատակներուն մէջ, և պիտի գտնէք որ ձեր մայրերն ալ ունեցած են այս անուշ գուրգուրանքը ձեր վրայ:

Քանի մը օր փոքրիկ Շարլ կըցաւ շարունակել իր բուսաբաղուծիւնը լեռներուն մէջ, և անոնց ծերպերուն մէջէն ձեռք անցընել մէկ քանի ազագուն ծաղիկներ և տխեղծ մամուռներ, որոնց խնայած էր ձիւնը: Բայց առտու մը

հայրը սովորականէն աւելի կանուխ ելաւ, երթալ տեսնելու համար հիւանդ մը զոր մահամերձ ձգած էր նախորդ օրը, և սաստիկ բարկացաւ՝ տունը չգտնելով տղան: Մայրը ի գուր պատճառանքներ մէջ բերաւ, տղուն բացակայութիւնը բացատրելու համար: Խստաբարոյ Երէցը չխաբուեցաւ այդ խօսքերէն, և երգուրնցաւ որ յաջորդ օրն իսկ Շարլը պիտի զրկէ Վիքսիէօ գիւղաքաղաքի լատիներէնի վարժարանը: Մայրը բարձրաձայն հեծեծել սկսաւ, իսկ հայրը ընդհակառակն պօռաց թէ լացը օգուտ չունի բնաւ: Եւ երբ փոքրիկ Շարլ գաղտնաբար տուն դարձաւ, հասկցաւ թէ իր պատճառով վէճը և անհամաձայնութիւնը մտեր էր տանը մէջ: Փորձեց ինքզինքը արդարացնել, և ապագային համար կոյր հնազանդութիւն մը խոստանալ իր հօրը: Անօգուտ. Երէցը անողոր մնաց, և գուրս ելաւ բարկութեամբ, կնոջը հրամայելով որ պատրաստէ իր զաւկին հանդերձեղէնները, որպէս զի յաջորդ առտուն իսկ զանիկա Վիքսիէօ տանի:

Թէ՛ մօրը և թէ՛ զաւկին համար զրքան սրբատամորմոք պիտի ըլլար այս յանկարծական բաժանումը: Մասնաւորապէս մայրը չէր կրնար հանդուրժել զաւկէն բաժնուելու գաղափարին: Զայն ծնելէն և իր կաթովը սնուցանելէն ի վեր անիկայ երբեք հեռացած չէր քովէն մէկ օր իսկ:

—Ո՛հ, ո՛հ, անկարելի է ասիկա, կ'ըսէր՝ ձեռքերովը ծածկելով արցունքով ողողուած դէմքը: Շարլ՝ մօրը լացը տեսնելով՝ ջանաց խեղդել

իր իսկ վիշտը, և փորձեց քաջութիւն ներշնչել անոր՝ ըսելով .

— Երթալիք քաղաքս շատ մօտ է, մա՛յր, յաճախ պիտի տեսնենք մէկգմէկ . մանաւանդ թէ լաւ և արագ պիտի աշխատիմ հայրս գոհացնելու համար, և շուտով պիտի վերադառնամ :

Բայց մայրը կուլար միշտ : Միակ օրուան մը բաժանումն իսկ ամենամեծ անձկութիւն կը պատճառէր իրեն : Բայց գիտնալով որ ամուսինը անխախտ կը մնայ որոշումներուն վրայ, սկսաւ տղուն զգեստները և այլն ամփոփել անտուկի մը մէջ : Ամէնէն առաջ դրաւ այն սիրելի և չարադէտ բուսական-հաւաքածոները, որոնք պատճառ դարձած էին իրենց բաժանման . յետոյ քիչ մը մանր դրամ դրաւ, յետոյ շաքարեղէն և չոր պտուղներ, ընտանեկան համեղ ուտելիքներ, զորս մայրերը հաճոյք կը զգան իրենց զաւկներուն տալով :

Երէջը տուն դառնալու պահուն, ճամբորդութեան պայուսակը պատրաստ էր . երբ տեսաւ որ իր հրամանները կատարուած էին, քիչ մը հանդարտեցաւ :

Օրուան և գիշերուան մնացեալ մասն անցաւ առանց վէճի, բայց շատ տխուր կերպով : Հայրը իր Գիրքը կը կարդար ըստ սովորութեան . աղջիկները նախորդ իրիկուան պէս գուլպայ կը հիւսէին, մերթ ընդ մերթ խղզուած հառաչանքներ արձակելով կամ ընդհատ խօսքեր ընելով : Գալով Շարլի, ան համակերպած էր, և գլուխը

հակած՝ լատիններէնի հրահանգը կը թարգմանէր :

Պառկելու ժամը եկած ըլլալով, բոլորը մէկէն սովորական աղօթքն ըրին : Յետոյ տղան գիշեր բարի ըսաւ հօրը, որ պատասխանեց .

— Գիշերոյս բարի, տղաս, վաղն առտու կանուխ վիքսիէօ պիտի երթանք :

Տղան լռութեամբ խոնարհեցաւ, իր հեծկըլտուքները խեղդելով :

Ամուսինը քնանալէն անմիջապէս ետքը, մայրը սողոսկեցաւ դաւկին անկողնին մօտ, որուն գգուանքներ շռայլեց, և ջերմ յանձնարարութիւններ ըրաւ իր առողջութեան հոգ տանելու : Ասոնք եղան իր ճշմարիտ հուսկողջոյնները . որովհետեւ յաջորդ օրը երէցը՝ սովորականէն կանուխ՝ յանկարծական կերպով մեկնեցաւ դաւկին հետ :

Սաստիկ ցուրտ կ'ընէր և ճամբաները ձիւնով ծածկուած էին . ուստի մեր ճամբորդները բախիրով մեկնեցան : Այս պարագան, և իրենց անցած երկիրը, որ մասամբ անծանօթ էր անոնց, վերջապէս փարատեցին պզտիկ տղուն վիշտը : Բայց երբ ինքզինքը քաղաքին մէջ գրտաւ, որ այնքան տխուր ու մռայլ էր, և մանաւանդ երբ հարկ եղաւ անցնիլ լատինական վարժարանին սև պարիսպներէն ներս, խեղճ տղան մազ մնաց որ նուաղի :

Հայրը կտրուկ բառերով զաւակն յանձնարարեց իր բարեկամ դպրոցի տեսչին աւելի խըստութեանը քան թէ խնամքին : Յետոյ գիւղը դար-

ձաւ, իր պարտքը կատարած ըլլալու համոզումով:
Պգտիկ Շարլ սուաշին տպաւորութեամբ ինք-
զինքը լքուած և կորսուած զգաց: Բայց տարե-

Մեր նամբորդները բախիրով մեկնեցան:

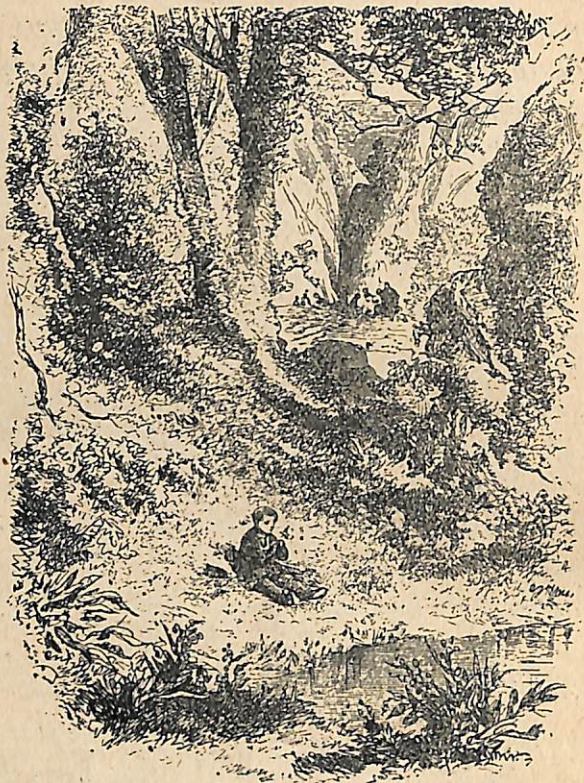
կից մէկ քանի աշակերտներու կողմէ իրեն նը-
կատմամբ ցուցուած շահագրգռութիւնն և բա-
րեկամութիւնը վերադարձուցին իր քաջութիւնը:
Որոշեց աշխատիլ՝ գոհացնելու համար իր հայրը,
և ամբողջ ձմեռուան եղանակին եռանդով հե-
տեւեցաւ լատիներէնի և աստուածաբանական
ուսումներու: Երբ գարուն եկաւ, իր մէջ զգաց
փոթորկալից և հզօր շունչ մը, որ զինքը հեռու

կը քշէր դպրոցին պատերէն հովիտներուն և
լեռներուն մէջ, որոնք ծածկուել կը սկսէին նո-
րածիլ բուսականութեամբ մը: Շնչած օդը իրեն
կը բերէր ծաղիկներու և թարմ խոտերու հոտը.
անդիմադրելի կերպով դէպ ի անոնք կը մղուէր.
իր գեղեցիկ երազը կը վերադառնար, և անոր
մէջ կը տեսնէր իր ճակատագրին խորհրդանիշը,
և իր այժմու անձկութեան մէջ կը գոչէր.

— Ո՛հ, ո՛հ, Աստուած զիս բողոքական երէց
մը ըլլալու համար չէ ստեղծած: Ուրիշ կերպով
պէտք է պաշտեմ զինքը, և հռչակեմ իր մեծու-
թիւնը:

Նախ փորձեց զիմադրել իր անյաղթելի
բնագոյներուն. բայց օր մը, երբ դպրոցին բոլոր
աշակերտները պտոյտի ելած էին դաշտերը, հե-
ռացաւ ընկերներուն քովէն, և կորսուեցաւ
ժայռերու մէջտեղ, պատատուն տունկերով և
ծաղիկներով ծածկուած կիրճի մը մէջ: Այնտեղ,
բնութենէն հմայուած, զայն գրկելով ու փայ-
փայելով, ինչպէս պիտի ընէր իր մօրը, ամէն
բան մոռցաւ՝ իրեն ներկայացուած գանձերուն
հայեցողութեանը մէջ: Գրպանները լեցուց իր
ժողոված տունկերով, որոնցմէ մեծ մաս մըն ալ
կուրծքին վրայ կը սեղմէր, երբ գիշերը վրայ
հասաւ: Իր փնտռումները հարկադրուեցաւ
դադրեցնել, երբ մութը կոխեց. և այն ատեն
միայն յիշեց դպրոցը և անոր կարգապահական
պայմանները: Դպրոցին կանոնները մոռնալէն
սարսափահար, չհամարձակեցաւ ետ դառնալ և

տնօրէնին ներողութիւնը խնդրել : Գիշերը յա-
ռաջացած էր : Յուզուած , սարսուռն և յոգնու-

Ընկերներուն քովէն հեռացաւ և և կորսուեցաւ ժայռերուն մէջ :

Թե՛նէն ընկճուած , քնացաւ մացառներով ծած-
կուած ժայռի մը խոռոչին մէջ : Յաջորդ օրը
սպասաւոր մը գտաւ զինքը , և դպրոց տարուե-
ցաւ իբրեւ թափառաշրջիկ :

Տնօրէնը հօրը գրեց զաւկին անխորհուրդ
ընթացքը : Հայրը անուղղայ ստահակ մը նկա-
տելով զայն , պատասխանեց տնօրէնին թէ կը
տեսնէ որ իր զաւակը գէշ պաշտօնեայ մը պիտի
ըլլայ Աստուծոյ , և պէտք է որ պատժէ զինքը՝
իր հրամաններուն անսաստելուն համար : Ուստի
հրամայեց որ անմիջապէս կօշկակարի մը քով
աշկերտութեան դնեն զայն :

Փոքրիկ Շարլ քաղցր և տկար քնաւորու-
թիւն մը ունէր : Զընդդիմացաւ այս կարգադրու-
թեան , և սկիզբները նոյն իսկ տեսակ մը զո-
հունակութիւն զգաց այն կէս մը ապատութեան
համար զոր իրեն կ'ընծայէր իր նոր և տարօրի-
նակ պաշտօնը : Աշխատութեան ժամէն առաջ
կրնար պտտիլ դաշտերուն մէջ . իսկ կիրակի օրե-
րը բոլորովին ինքզինքը կը նուիրէր իր սիրական
զբաղումին : Իրիկունները , մինչեւ գիշերը ուշ
ատեն , կը դասակարգէր իր քաղած ծաղիկներն
ու տունկերը , և անոնց իւրաքանչիւրին մասին
քննական դիտողութիւններ կը գրէր : Բայց մըտ-
քի և մարմնոյ այս կրկնակ և անզգորում աշխա-
տութիւններն անդգալաբար խանգարեցին իր ա-
ռողջութիւնը : Ասկէ զատ , ամբողջ օրը տգէտ և
կոշտ ընկերներու հետ ժամանակ անցընելը շատ
դառն կուգար իրեն : Բիրտ կերպով կը վար-
ուէին հետը . երբ լուռ կը մնար , զինքը կը յան-
դիմանէին՝ հպարտութեան համար , և նոյն իսկ
երբեմն կռիւ կը փնտռէին հետը : Ծակատազրին
գէմ մղել ստիպուած պայքարը վերջ ի վերջոյ

գգեանեց զինքը: Հիւանդ ինկաւ յանկարծ. և կօշկակար-վարպետը որ զինքը կը սիրէր իբրեւ իր լաւագոյն գործաւորներէն մէկը, անմիջապէս կանչել տուաւ շրջականներուն ամէնէն նշանաւոր բժիշկը:

Շատ գիտնական մարդ մըն էր ան որ Ռօթման կը կոչուէր: Երբ խեղճ Շարլի անկողնին քով եկաւ, սաստիկ տենդի մը և քիչ մըն ալ գառանցանքի մէջ գտաւ զայն: Տոքդորը չուղեց արթնցնել զայն իր տենդոտ քունէն, և սկսաւ լոին ըննել հիւանդութեան ախտանշանները: Ուղեղի ծայր աստիճան գրգռեալ վիճակ մը նըշմարեց, և իր համոզումին մէջ հաստատուեցաւ, տղուն փոքրիկ սեղանին վրայ տեսնելով բոյսի հաւաքածոներն և ձեռագիրները: Մէկ քանի էջ կարդաց անոնցմէ, և յետոյ յանկարծ խորունկ երազանքի մէջ ինկաւ. ձեռքին մէջ բռնած ունենալով հանգերձ հիւանդին բազկերակը որ խիստ արագ կը զարնէր:

Շարլ կը շարունակէր քնանալ, բայց ցաւազին և աղմկալից քունով մը, որպէս թէ սոսկալի մղձաւանջի մը ենթարկուած ըլլար: Եւ սակայն անիկայ գեղեցիկ երազ մը կը տեսնէր, գուցէ աւելի փառաւոր այն երազէն զոր ժամանակաւ տեսեր էր հայրենի յարկին տակ. թէև միեւնոյն գոհունակութիւնը չզգաց անկէ: Այս երազը իր հիմակուն վիճակին մէջ հեգնութիւն մը կուգար իրեն: Մարդ երբեմն երազին մէջ ալ կը խորհրդածէ: Ինքզինքը շրջապատուած կը տես-

նէր չորս դօրաւոր մարդոցմով, որոնք արքայական գաւազաններ ունէին իրենց ձեռքը, և թագ՝ իրենց զլուխը: Այս թագերէն և անոնց գինանշաններէն և շքանշաններէն ճանչցաւ թէ Շուէտի, Ֆրանսայի, Անգլիոյ և Սպանիոյ (*) թագաւորներն էին անոնք: Չորսն ալ կը ժպտէին իրեն, գանձեր կը սփռէին ոտքերուն տակ, և աղնուականութեան պսակը կը դնէին իր գլխուն: Տղեկը, շացած, կը տապալկէր այս ցնորքին մէջ, և ադկէ առաջ կուգար իր անհանգիստ և աղմկալից քունը:

Բարի տոքդորը մեծ անձկութեամբ կը հետեւէր այս վրդովեալ քունին բոլոր երեւոյթներուն: Վերջապէս հանդարտեցնող դեղ մը տուաւ հիւանդին, որու շնչառութիւնը քիչ մը հանգրտացաւ, և քիչ յետոյ առանց ճիգի արթնցաւ: Տենդը դադրեցաւ, շնորհիւ յարատեւ խնամքին այս զթասիրտ տոքդորին, որ մեծ սէր և բարեկամութիւն կապեր էր խեղճ գործաւորին: Անմիջապէս որ ապաքինութեան ճամբուն մէջ մըտաւ, անոր նուիրեց Ֆրանսացի հոշակաւոր բնապատում թուռնըֆօնի գործերը: Եւ երբ Շարլ հիացումի աղաղակներով կը խօսէր անոր մասին բարի տոքդորին, այս վերջինը գոչեց.

— Դուք օր մը անկէ շատ աւելի մեծ համբաւ պիտի ունենաք:

— Ո՛հ, ի՞նչ կ'ըսէք, պատասխանեց տղան:

(*) Այս չորս վեհապետները մեծ պատիւներ ընծայեցին Լիւնէի:

— Կ'ըսեմ, երիտասարդ բարեկամս, թէ կարգացի ձեր տետրակները, և թէ դուք օր մը աշխարհի ամէնէն մեծ բնապատումը պիտի ըլլաք:

Դուք օր մը աշխարհի առաջին բնապատումը պիտի ըլլաք:

Շարլ տարակոյսի տրտում նայուածք մը ձգեց Տոբզորին վրայ:

— Զիս չէք ծաղրեր, ըսաւ:

— Ե՛ս, պատասխանեց խանդով ագնիւ տոբզոր Ռօթման, բայց ի՞նչ կ'ըսէք. միասին պիտի տանիմ ձեզ, ազատօրէն պիտի հետեւիք ուսման՝ Լոնտոն համալսարանին մէջ, և վստահ եմ թէ քիչ ժամանակ ետքը, դուք բրօֆէսէօր պիտի ըլլաք:

Բարի տոբզորին գուշակութիւնը կատարուեցաւ: Այդ թուականէն քանի մը տարի ետքը Ուբսալայի Համալսարանին բուսաբանութեան բրօֆէսէօրի աթոռը մեծ հռչակ հանած էր երիտասարդ բրօֆէսէօր Շարլ Լիննէի հրաշալի դասախօսութիւններով:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՅԱԿԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լիննէ, Ժ.Բ. դարու ամենէն մեծ քնապատումը, ծնած է 1707ին: Մանկութեան միջոցին ենթարկուած նեղութիւններէն ետքը, որոնք պատմուած են վերը, Տօբզ. Ռօթման ջանալով իշտեցնել զինքը հօրը հետ, եւ դրաւ Լոնտոնի համալսարանը, ուրկէ Լիննէ շուտով անցաւ Ուբսալայի համալսարանը: Իր ուսանողութիւնը զրկանքի կեանք մը եղաւ. Իր ընկերներուն լատիներէնի դաս տալով միայն կրնար ապրուստ մը ծառել, եւ անոնց հին, մաշած կօշիկները կարկտելով հագնելու կը ստիպուէր: Իր ուսուցիչներէն մէկը, Օլաուս Սէլսիուս, քնակարան տուած էր իրեն եւ կ'օգնէր ապրուստին. եւ աւելի՛ ետքը անոր շնորհիւ Լիննէ Ուբսալայի բուսաբանական պարտէզին տնօրէնութեան կոչուեցաւ: Ատկէ վերջն է է որ չքաւորութեան դէմ պայքար մղելու ստիպուած չլլալով, Լիննէի հանձարը թռիչք առաւ: Լաբոնիա ճամբորդեց, անոր բոյսերը նկարագրելու համար. Պոմբիոյ ծովածոցին շրջանը ըրաւ, եւ Ուբսալա դարձաւ, Ֆինլանտիոյ եւ Ալանտ կղզիներու ճամբով: Համպուրկ եւս այցելեց եւ յետոյ Հոլանտա գնաց: Այնտեղ հռչակաւոր բժիշկ Պօէրիակ նշմարեց անոր հանձարին ընդարձակութիւնը, եւ այնտեղ սկսաւ տարածուիլ իր համբաւը: Լիննէ երեք տարի Հոլանտայի մէջ դասախօսեց եւ ուսումնասիրութիւններ կատարեց, միւս կողմէ նիւթեր հաւաքելով իր մեծահատոր երկերուն համար, որոնց զիւսւորներն են՝ Բնութեան դրութիւնը, Բուսաբանութեան փիլիսոփայութիւնը, Բուսաբանութեան հիմք, եւլն. եւլն.: Այս զանազան գործերը արագօրէն տարածուեցան եւ Լիննէի անունն եւ փառքը ճանչցուցին ամբողջ աշխարհի: Հոլանտայէն Բարիկ անցաւ, ուր ամենասերտ բարեկամութիւն հաստատեց ֆրանսացի նշանաւոր բնապապատում Պէռնաու տը Ժիւսիէօի հետ: Վերջապէս Շուէտ հաստատուեցաւ, ուր մեծ պատիւ ստացաւ, բուսաբանական ուսուցիչ եղաւ մայրա-

քաղաքին մէջ, արքայական բժիշկի եւ աղնուական տիտղոս ստացաւ։ 1740ին ամուսնացած էր Օր. Մօր անունով Շուէտոնհիի մը հետ, ուրկէ չորս աղջիկ եւ մէկ մանչ ունեցաւ։ Իր մանչ զաւակը յաջորդեց իրեն, իբրեւ Ուրսալայի համալսարանի ուսուցիչ, եւ իր աղջիկներէն մէկը անուանի եղաւ բուսարանական աշխատութեանց մէջ։ 1778ին մեռաւ 71 տարեկան, եւ Թադուեցաւ Ուրսալայի Մայր եկեղեցւոյն մէջ։ Կիւսթավ Գ. անձամբ Շուէտի խորին վիշտը յայտնեց նաճանգային ժողովին մէջ խօսուած ճառով մը, եւ ի՛նքը պատրաստեց Լիննէի դամբանականը, զոր հրապարակաւ կարդալ տուաւ։ Ուրսալայի համալսարանին պարտէզին մէջ փառաւոր շէնք մը շինուեցաւ, ուր կը պահուին նութեան արտադրութիւնները։ Երկու շրաղրամներ կոխուեցան իրեն ի պատիւ։

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0146863

ԲԱՅՈՒԱՆ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ՏԱՃԱՐ» 1914 ՇՐՋԱՆԻՆ

Ներկայ տարւոյ մէջ Տաճար կ'ունենայ ծրագրի ընդ-
լայնում մը, մեծագոյն տեղ տրուելով գրական նիւթերու, և
իր կրօնա-բարոյական մասը նուիրուելով օրուան հրատապ
հարցերու, որոնք կը վրդովեն մեր երիտասարդութեան վա-
րանոտ միտքերը:

ՏԱՃԱՐ ՄԱՆԿԱՆՑ 1914ԻՆ

Կը հրատարակուի աւելի փայլուն ծրագրով, և ծանօթ
ու սիրուած գրագէտ-մանկավարժներու աջակցութեամբ, ու
աւելի շքեղ տպագրութեամբ, մաքուր թղթով և մաքուր
պատկերներով:

Պայմաններ

ՏԱՃԱՐ՝ Թուրքիա 35 դր. Արտասահման 10 ֆր, կամ 2 տօլար.

ՏԱՃԱՐ ՄԱՆԿԱՆՑ՝ Թուրքիա 10 դր. Արտասահման 3 ֆր.

կամ 60 սէնդ:

ՏԱՃԱՐ և ՏԱՃԱՐ ՄԱՆԿԱՆՑ միասին՝ Թուրքիա 40 դր. Ար-
տասահման 12 ֆր. կամ $2\frac{1}{2}$ տօլար.

1914Ի ՏԱՃԱՐ ՄԱՆԿԱՆՑԻՆ կանխիկ բաժա-
նորդագրուողները ՁԻՒ կը ստանան ներկայ

գրքոյկը

Գին 2 դր., բօսթայով $2\frac{1}{2}$ դր., Արտասահման.

60 տանթիմ